

VEEL OM OVER NA TE DENKEN, VEEL OM OVER TE LACHEN

Twintig jaar geleden werd Pim Fortuyn vermoord. Toneelgroep Jan Vos gaat terug naar 2002, het jaar van de verpletterende overwinning van Leefbaar Rotterdam in de gemeenteraadsverkiezingen. Wat gebeurde er toen in de levens van de politici, en van de burgers die zich zo lang genegeerd voelden door de politiek?

- door Eric Brassem, journalist

Nee, herhalen schrijver Tjeerd Bischoff en regisseur Jeroen van den Berg, hun stuk is geen analyse van 'het populisme', de stroming die min of meer begon bij Fortuyn. En het is al helemaal geen politiek manifest.

Bischoff: "Wij gaan terug naar het begin. Waardoor raakten mensen zo enthousiast over Fortuyn? We richten ons op die mensen van het eerste uur, niet alleen de grote voormannen, maar de mensen die zich aangesproken voelden."

Van den Berg: "We laten ook zien wat er leefde aan de andere kant, bij de mensen die er tegenover stonden. Waarom stelden PvdA'ers zich op zoals ze zich hebben opgesteld? Ook de gemiddelde Leefbaar-kiezer kan wat leren van die kant." Het verhaal van Fortuyn is, in de werkelijkheid en op toneel, een verhaal van kleurrijke personages - te beginnen bij Fortuyn zelf.

GEVOELIGE SNAAR

Fortuyn komt zelf in de voorstelling niet voor. Waarom niet?

Bischoff: "Dan gaan mensen al gauw kijken of de acteur hem wel goed speelt. En het gaat ons niet zozeer om de persoon Fortuyn, maar over de tijdgeest. Waarom raakte hij zo'n gevoelige snaar?"

Van den Berg: "Iedereen die wij hier in Rotterdam vertellen dat we een voorstelling over Fortuyn maken, reageert met: 'Ja, dat wás wat, dat was de enige keer dat ik bang was in de stad.' Al die mensen die naar Fortuyns huis trokken toen hij was vermoord. En toen hij werd begraven, was tegelijkertijd Feyenoord kampioen geworden. Feyenoordsupporters en Fortuynaanhangers stonden samen langs de kant van de weg."

Bischoff: "Het voelde of een vulkaan op uitbarsten stond. De kogel kwam van links, riepen zijn sympathisanten. En daar hadden ze gelijk in. Niet dat heel links Fortuyn dood wilde. Maar hij riep enorme woede op bij linkse mensen, die er gelijk de Tweede Wereldoorlog bij haalden om hem weg te zetten. Zo was een sfeer ontstaan die op moord kon uitlopen. Fortuyn waarschuwde daarvoor, hij werd echt bedreigd."

Van den Berg: "Dat de kogel kwam van iemand die zich links noemde kwam bij links eigenlijk totaal onverwacht. Zij hadden juist steeds tegen Fortuyn gezegd: jij wakkert haat aan. Maar de moord zette alle beschuldigingen die links naar leefbaar Rotterdam had geslingerd in een heel raar daglicht."

BEDREIGD

Bij het schrijven interviewde Bischoff tal van betrokkenen - van oud-burgemeester Ivo Opstelten tot Leefbaar-voorman Marco Pastors. Veel personages in het stuk zijn geënt op echte personen.

Van den Berg: "Maar je hoeft die mensen niet te kennen om de personages te kunnen volgen." Eén verhaallijn gaat over Cor Broos (geënt op Fortuyns bodyguard Dries Mosch).

Bischoff: "Zijn zoon is beroofd en wordt zwaar bedreigd door Marokkaanse jongens. Uiteindelijk moet de jongen naar een andere school in een andere stad."

Ook volg je de PvdA-wethouder, tevens lijsttrekker, Ans de Ruiter.

Bischoff: "Aan haar is bijna alles verzonnen. We laten haar worstelen met een campagne team dat haar probeert te stroomlijnen. Ze vragen haar 'Hoe kun je dat nou zó zeggen dat op de gezichten van duizenden kiezers een glimlach verschijnt?'"

Van den Berg: "Je ziet dat ze gemangeld wordt tussen haar campagne team en een opponent waar ze niet tegenop kan. José Kuijpers speelt dat schitterend, ze roept op een gegeven moment 'Maar-dit-is-deauthentieke-Ans!' Om alle figuren kun je af en toe lachen."

Bischoff: "Daarnaast heb je nog Ans Lindebooms partijgenoot Rashid. Die zit tussen twee vuren in. Hij leeft op gespannen voet met zijn Marokkaanse familie omdat hij homo is. Veel dingen die Fortuyn zegt spreken hem aan. Zijn neefje is een van de jongens die het zoontje van Cor Broos bedreigen."

Van den Berg: "In een sleutel scène gaat Cor Broos met zijn zoon bij PvdA-wethouder en lijsttrekker De Ruiter langs. Hij vraagt haar een bodyguard voor zijn zoon, zodat die voortaan naar school kan. U moet naar de politie, zegt zij, ik kan niks voor u doen. Dat is voor haar partijgenoot Rashid reden om kwaad weg te lopen. Hoezo niks doen, deze man heeft het over grondrechten! Dan gaat hij naar zijn broer om te achterhalen wat zijn neefje uitspookt. Daar raken alle verhaallijnen elkaar."

TABOE

Begrijpen jullie Fortuyn's succes?

Bischoff: "Ja, hij sprak over zaken die taboe waren. Dat de meeste tasjesdieven Antilliaan waren, bijvoorbeeld. Dat mocht je niet zeggen, want dan speelde je in op verkeerde sentimenten. Daar was de samenleving van doortrokken, zelfs journalisten hadden het daar niet over. Ook over de islam zei hij dingen die heel veel mensen dachten, maar die je niet hoorde te zeggen."

Van den Berg: "Juist omdat zoveel dingen niet bij naam mochten worden genoemd, en mensen daarover gefrustreerd waren, was er een voedingsbodem voor Fortuyn. Dat zijn tegenstanders zo op hem inhakten heeft bijgedragen aan zijn populariteit."

Mensen zagen het voor hun ogen gebeuren: zie je wel, het mag niet benoemd worden. Hij straalde uit dat hij miskend werd en dat sprak mensen aan die zich miskend voelden. Hij vertegenwoordigde hen. En hij sloeg zijn tegenstanders alle wapens uit handen door niet niet volgens de spelregels te spelen."

Bischoff: "Bij voorbeeld dat hij op de vraag 'hebt u wel eens contact met die Marokkaanse jongens?' zei: 'Ja meneer, ik ga met ze naar bed.'"

Van den Berg: "Toen we naar de filmpjes van toen keken viel ons allebei op dat het eigenlijk een hele nette meneer was. Terwijl ik het zelf twintig jaar geleden echt vreselijk vond. Dan merk je hoe wij zelf ook veranderd zijn."

Wat zijn negatieve kanten van Fortuyn's erfenis?

Bischoff: "Met het populisme is ook de polarisatie op gang gekomen. En die wordt alleen maar erger. Zijn uitspraak 'Ik zeg wat ik denk' heeft enorm school gemaakt. Dat was heel verfrissend en prikkelend,

maar heeft ertoe bijgedragen dat mensen zich steeds botter zijn gaan uitdrukken.”

Van den Berg: “Dat geldt voor de politiek, maar ook voor de media. De journalistiek werd heel aanvallend, gericht op het onderuithalen van personen.”

EEN STUK VOOR IEDEREEN

Op welk publiek mikken jullie?

Bischoff: “We hopen dat er aanhangers van Leefbaar komen, maar ook van de PvdA en andere partijen. En mensen met en zonder migratieachtergrond. Dit is een stuk voor iedereen die zich betrokken voelt bij de samenleving.

Van den Berg: “Daarom vinden we het ook fijn dat we eerst een paar weken in Rotterdam in het oude Luxor Theater staan: een laagdrempelig theater, waar alle Rotterdammers komen, van alle politieke gezindten.”

Bischoff: “We gaan altijd met onze stukken naar de mensen over wie het gaat, die misschien niet vaak naar het theater gaan maar wel geïnteresseerd zijn in het onderwerp.

Hoe past dit thema dan in wat jullie eerder gedaan hebben?

Van den Berg: “Rode draad bij ons is welke impact grote maatschappelijke veranderingen op het leven van ‘gewone’ mensen hebben.”

Bischoff: “Dit gaat over burgers die besluiten dat het anders moet. Leefbaar Rotterdam is erg groot geworden, maar je maakt ook mee dat het heftig is als je buiten de gebaande paden treedt. Dat maakt de moord op Fortuyn heel duidelijk.”

Zware kost dus?

Bischoff: “Het is een serieus onderwerp, met veel om over na te denken, maar er valt veel te lachen ook. We hebben een groep geweldige acteurs. De leesvoorstellingen waren enorm grappig en veelbelovend.”